รูปแบบพัฒนาอาชีพชุมชนชายแดนบนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและรายได้

OCCUPATIONAL DEVELOPMENT IN BORDER COMMUNITIES BASED ON SUFFICIENCY ECONOMY PHILOSOPHY TO IMPROVE THE QUALITY OFLLIFE AND INCOME.

[1]เสถียร สีชื่น และ [2]เอมอร แสนภูวา

[1]Sathian seechuen and [2]Emon Saenphuwa

[1]มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, ประเทศไทย

[1]Sisaket Rajabhat University, Thailand

[1]sathian.s@sskru.ac.th, [2]amonsskru@hotmail.

Received: June 23, 2024; **Revised**: July 28, 2024; **Accepted**: August 23, 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัญหาและความต้องการด้านอาชีพของชุมชนชายแดน บนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและรายได้ 2) ศึกษารูปแบบการพัฒนาอาชีพของชุมชนชายแดน บนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและรายได้ การวิจัยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเน้นการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ 300 ราย สนทนากลุ่ม 45 ราย วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้หลักตรรกะเทียบเคียงกับแนวคิด ทฤษฎีควบคู่กับบริบท และใช้สถิติเชิงพรรณนาประกอบ ผลการศึกษาพบว่า 1) ศึกษาปัญหาและความต้องการด้านอาชีพของชุมชนชายแดน บนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและรายได้ ผู้วิจัยได้ใช้หลักการวิจัยเชิงคุณภาพ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญแบบมีโครงสร้าง ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาและความต้องการของพื้นชุมชนชายแดน ได้แก่ 1) ตำบลบึงมะลู อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศีรสะเกษ 2) ตำบลดงรัก อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ 3)

---

[1] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

[2]รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

ตำบลกันทรอม อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ปัญหาและความต้องการ ของ 3 พื้นที่ส่วนใหญ่ ขาดอาชีพเสริม ขาดองค์ความรู้ ขาดวัสดุ ขาดทุนสนับสนุน และเรื่องของต้นทุนการผลิต ทำให้ยากต่อการประกอบอาชีพเลี้ยงดูตนเอง จึงเป็นปัญหาที่ต้องการความช่วยเหลือหรือหนุนเสริมจากหน่วยงานภาคีเครือข่าย ความต้องการอาชีพ เพื่อสร้างอาชีพและรายได้ อาชีพที่ง่ายและทุกคนเข้าถึงได้ง่าย เป็นอาชีพพื้นที่ ที่ชุมชนมองว่า ทุกครัวเรือนสามารถประกอบเพื่อสร้างรายได้ เหลือก็บริโภคเป็นอาหาร อาทิ เลี้ยงปลาดุกในกระชัง เลี้ยงกบในกระชัง เลี้ยงปลาหมอ ทอผ้าไหม ทำขนมเปี๊ยะ ขนมกะหรี่ปั๊บ ข้าวแต๋น พรมเช็คเท้า ทอเสื่อ และอาชีพอื่นๆ ที่ชุมชนสามารถทำได้เอง และสามารถทำเวลาว่าง หรือตอนหลังฤดูกาลเก็บเกี่ยว 2) รูปแบบการพัฒนาอาชีพของชุมชนชายแดนบนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและรายได้ สามารถสร้างสมมติฐานโดยมีองค์ประกอบของรูปแบบ ดังนี้ ผลการวิจัยสามารถแยกปัญหาและความต้องการ นำไปสู่การพัฒนารูปแบบอาชีพชุมชนชายแดนบนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและรายได้ ดังนี้ 1) กลุ่มอาชีพชุมชนชายแดน 2) องค์ประกอบทุนชุมชน 3) ตลาด 4) กลไกและเครือข่าย 5) ปัจจัยความสำเร็จ

คำสำคัญ : การพัฒนาอาชีพ; ชุมชนชายแดน; เศรษฐกิจพอเพียง; การพัฒนาคุณภาพชีวิต

Abstract

The purposes of this research were to; 1) study the problems and occupational needs of border communities. based on the philosophy of sufficiency economy To improve the quality of life and income. 2) Study the occupational development model of border communities. based on the philosophy of sufficiency economy to improve the quality of life and income The research used a qualitative research process. with an emphasis on structured interviews 300 key informants, 45 focus group discussions. Data were analyzed using logic comparable concepts. theory coupled with context and using descriptive statistics. The findings were summed up as follows: 1) Study the problems and career needs of border communities Based on the Sufficiency Economy Philosophy To improve quality of life and income The researcher used qualitative research principles. Structured interviews with key informants The research results found that Problems and needs of border communities include: 1) Bueng Malu Subdistrict, Kantharalak District Sisaket Province 2) Dong Rak Subdistrict, Phu Sing District, Sisaket Province 3) Kantrom Subdistrict, Khun Han District, Sisaket Province Problems and needs

of the 3 areas, mainly Lack of extra career Lack of knowledge, lack of materials, lack of support and the matter of production costs This makes it difficult to earn a living and support yourself. Therefore, it is a problem that requires assistance or support from network partner agencies. Career requirements To create a career and income A career that is easy and easily accessible to everyone. It's a professional area. that the community views Every household can assemble to generate income. The rest is consumed as food, such as raising catfish in shells. Raising frogs in baskets, raising cichlid fish, weaving silk, making spring rolls, curry puff cakes, khao tan, foot check mats, weaving mats, and other occupations that the community can do on their own. and can do free time or after the harvest season. 2) Career development model for border communities Based on the Sufficiency Economy Philosophy To improve quality of life and income Hypotheses can be created with elements of the format as follows. Research results can separate problems and needs. Leading to the development of career models for border communities based on the philosophy of sufficiency economy. To raise the quality of life and income as follows: 1) Border community occupational groups 2) Community capital components 3) Market 4) Mechanisms and networks 5) Success factors

Keywords : Occupational; development; border communities; sufficiency economy; quality of life development.

บทนำ

การแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำต้องเร่งดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย ปัจจุบันความยากจนยังกระจุกตัวหนาแน่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ ในขณะที่ความแตกต่างของรายได้ระหว่างกลุ่มคนรวยที่สุดกับกลุ่มคนจนที่สุดแตกต่างกันถึง 34.9 เท่าในปี 2556 สาเหตุพื้นฐานสำคัญมาจากคุณภาพบริการทางสังคมที่เป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาคนมีความแตกต่างกันระหว่างในพื้นที่และเมือง โครงสร้างเศรษฐกิจที่ไม่สมดุล การกระจายโอกาสของการพัฒนายังไม่ทั่วถึง และการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมยังมีความเหลื่อมล้ำ รวมทั้งโอกาสการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร องค์ความรู้ แหล่งทุน และบริการทางสังคมที่มีคุณภาพสำหรับประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลก็มีในวงแคบกว่าซึ่งในอนาคตนั้นมีแนวโน้มที่จะมีความเสี่ยงมากขึ้น ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีที่รวดเร็วในทุกด้าน มีการรวมกลุ่มเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายเพื่อทำ

กิจกรรมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อแก้ปัญหาและสนองตอบความต้องการของชุมชนได้ดีขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560 : 11-16)

จังหวัดศรีสะเกษเป็นพื้นที่ติดกับชายแดนประเทศกัมพูชา และมีช่องทางในการติดต่อกับกัมพูชา คือ จุดผ่านแดนถาวรช่องสะงำ ทำให้เกิดเศรษฐกิจของคนในชุมชนชายแดนขึ้น เพราะมีโอกาสในการแลกเปลี่ยนมากกว่าพื้นที่อื่น นอกจากนี้พื้นที่จังหวัดศรีสะเกษเป็นพื้นที่ที่ราษฎรมีความเดือดร้อนทางเศรษฐกิจ อีกทั้งในพื้นที่ชุมชนชายแดนยังเป็นเกราะในการป้องกันประเทศ เป็นด่านแรกของพื้นที่ความมั่นคง การพัฒนาอาชีพจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ที่ 2 การเสริมสร้างสังคมที่เข็มแข็งและการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี (2.2) ประชาชนมีสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดี มีภูมิคุ้มกันทางสังคม และสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ที่ 4 การเสริมสร้างความมั่งคงและเสริมสร้างความสงบเรียบร้อย (4.3) สังคมเกิดความสมานฉันท์ ประชาชนอยู่ดีมีสุข เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็ง สร้างรายได้และโอกาสทางเศรษฐกิจ คุณภาพชีวิตที่ดี จึงเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างงาน สร้างอาชีพ ชุมชนตามแนวชายแดนในจังหวัดศรีสะเกษ เพื่อพัฒนาให้มีความเข้มแข็ง โดยผ่านโครงการวิจัยการพัฒนาอาชีพชุมชนชายแดนบนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและรายได้อย่างยั่งยืน ตัวอย่างเช่น (1) ตำบึงมะลู อยู่ห่างจากอำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ ไปทางทิศใต้เป็นระยะทางประมาณ 16 กิโลเมตรตาม สภาพทางกายภาพเป็นที่ราบ ลุ่ม สลับ ที่ราบสูง มีแหล่งน้ำทางธรรมชาติไหลผ่าน เหมาะแก่การทำการเกษตร มีกลุ่มอาชีพมีกลุ่มอาชีพ จำนวน 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มทำข้าวเกรียบ บ้านโนนเกตุ หมู่ที่ 17กลุ่มทอผ้าไหม บ้านโนนเปือย หมู่ที่ 10 กลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้า บ้านบึงมะลูเหนือ หมู่ที่ 16 กลุ่มทำพรมเช็ดเท้า บ้านโนนแสนคำ หมู่ที่ 5 และกลุ่มทำขนมเปี๊ยะ บ้านหนองศาลาใต้ หมู่ที่ 18 ตำบลกันทรอม ตำบลกันทรอมเป็นตำบลหนึ่งของอำเภอขุนหาญ ตั้งอยู่ในเขตการปกครองของอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ลักษณะพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นทั้งที่ราบลุ่มและที่ราบเชิงเขาเหมาะกับการเพาะปลูกพืชไร่,พืชสวน และทำนา แหล่งน้ำธรรมชาติ อาชีพเสริม เช่นสัตว์จำพวกโค กระบือ สุกร เป็ด และ ไก่แต่โดยส่วนใหญ่แล้วเลี้ยงไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือนมากกว่าการขายเป็นรายได้ และมีกลุ่มอาชีพในตำบลได้แก่ กลุ่มอาชีพเพาะเห็ด กลุ่มเลี้ยงปลาหมอ กลุ่มเลี้ยงกบ คุณภาพของทรัพยากรธรรมชาติโดยทั่วไปสภาพป่าในเขตป่าพนมดงรักยังมีสภาพป่าที่อุดมสมบูรณ์อยู่มาก มีชนิดป่าหลากหลายชนิดทำให้มีความเหมาะสมที่จะเป็นแหล่งที่อยู่อาศัย และตำบลดงรัก ตั้งอยู่ในเขตการปกครอง อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ ตำบลดงรัก อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ ตำบลดงรัก เป็นตำบลที่ติดชายแดนกับเทศเพื่อบ้าน ประเทศไทย – กัมพูชา ตามเทือกเขาพนมดงรักมีพื้นที่และอาณาเขตที่กว้างขวาง มีความอุดมสมบูรณ์ มีทั้งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่

หลากหลาย รวมทั้งความสัมพันธ์ในหมู่บ้านเดียวกันที่เปรียบเสมือนพี่น้อง ให้ความเคารพผู้อาวุโส เป็นธรรมเนียมปฏิบัติและมีกลุ่มอาชีพ ได้แก่ กลุ่มเพาะเห็ด กลุ่มเลี้ยงปลาดุก

สถานการณ์ปัญหาของแต่ละตำบล มีความแตกต่างกันตามบริบทของพื้นแต่ละพื้นที่ ประกอบด้วย (1) ตำบลบึงมะลู อำเภอกันทรลักษณ์ จังหวัดศรีสะเกษ สถานการณ์ปัญหาของตำบลนั้น ปัญหาหลักๆ พื้นที่ทำการเกษตรไม่เหมาะสมกับการปลูกพืชทำให้ส่งผลต่อการสร้างอาชีพและรายได้ ปัญหาต่อมาคือขาดแหล่งน้ำใช้ในการอุปโภคบริโภคในช่วงฤดูแลงส่งผลการต่อปลูกพืชสร้างรายได้ สภาพดินเสื่อสภาพจากการใช้ปุ๋ยเคมี ปัญหาหนี้สินรายรับน้อยกว่ารายจ่าย ของดีตำบลบึงมะลู ยังมีการรวมกลุ่มอาชีพที่เป็นศักยภาพของตำบล ประกอบไปด้วย ผลิตภัณฑ์ข้าวเกรียบรสดี เห็ด ขนมเปี๊ยก กระหรี่ปับ น้ำพริก สามารถพัฒนาพื้นที่สู่การสร้างอาชีพและรายได้ (2) ตำบลกันทรอม อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ สถานการณ์ปัญหาของตำบล คือ การว่างงาน ขาดอาชีพ ขาดรายได้ ขาดความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพเสริม ขาดหน่วยงานสนับสนุนด้านอาชีพ ขาดการสืบทอดศิลปวัฒนธรรม และละเลยการดูแลพื้นที่สาธารณะ มีการรวมกลุ่มอาชีพอาทิ กลุ่มเพาะเห็ด กลุ่มเลี้ยงปลาหมอ กลุ่มเลี้ยงกบ กลุ่มเลี้ยงปลาดุก กลุ่มเลี้ยงโค ที่สามารถพัฒนาอาชีพและรายได้ที่ยั่งยืนได้ (3) ตำบลดงรัก อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ สถานการณ์ปัญหา คือ การว่างงาน ขาดอาชีพเสริม ขาดเงินทุนในการประกอบอาชีพ ขาดความรู้ในการแปรรูปผลิตภัณฑ์การเกษตร ขาดทักษะในการประกอบอาชีพ

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยได้เล็งเห็นความสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพชุมชนชายแดน เพื่อให้การพัฒนาอย่างยั่งยืนและสามารถพึ่งตนเอง โดยมุ่งศึกษาในพื้นที่ 3 ตำบล ได้แก่ ตำบลบึงมะลู อำเภอกันทรลักษณ์ จังหวัดศรีสะเกษ ตำบลกันทรอม อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ และตำบลดงรักอำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งเป็นพื้นที่ติดแนวชายแดน ไทย-กัมพูชา เกิดประโยชน์กับการสร้างรูปแบบการพัฒนาอาชีพชุมชนชายแดนที่ตรงกับความต้องการของชุมชนชายแดน เพื่อสร้างอาชีพและรายได้ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการด้านอาชีพของชุมชนชายแดน บนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและรายได้

2. เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาอาชีพของชุมชนชายแดน บนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและรายได้

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมาย คือ กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน สมาชิกกลุ่มอาชีพ ประชาชน และผู้นำชุมชน ประกอบด้วย 1) ตำบลบึงมะลู อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ 2) ตำบลกันทรอม อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ และ 3) ตำบลดงรัก อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญในการสัมภาษณ์ จำนวน 300 คน ประกอบด้วย

1) ตำบลบึงมะลู อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 100 คน ประกอบด้วย สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 30 คน คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 25 คน สมาชิกกลุ่มอาชีพ 25 คน ประชาชน 10 คน และ ผู้นำชุมชน 10 คน

2) ตำบลกันทรอม อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 100 คน ประกอบด้วย สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 30 คน คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 25 คน สมาชิกกลุ่มอาชีพ 25 คน ประชาชน 10 คน และ ผู้นำชุมชน 10 คน

3) ตำบลดงรัก อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 100 คน ประกอบด้วย ผู้สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 30 คน คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 25 คน สมาชิกกลุ่มอาชีพ 25 คน ประชาชน 10 คน และ ผู้นำชุมชน 10 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ได้มุ่งศึกษาปัญหาและความต้องการด้านอาชีพของกลุ่มอาชีพ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ชายแดนจังหวัดศรีสะเกษ และนำข้อมูลที่ได้มาจัดสร้างรูปแบบในการพัฒนาอาชีพของชุมชนชายแดน ให้ตรงกับความต้องการและเกิดความเข้มแข็งยั่งยืน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แบบสัมภาษณ์ ข้อมูลกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ ประกอบด้วย ชื่อ-นามสกุล เพศ อายุ สถานภาพ เป็นสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน สมาชิกกลุ่มอาชีพ ประชาชน และผู้นำชุมชน

ส่วนที่ 2 ปัญหาและความต้องการอาชีพของชุมชนชายแดน บนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและรายได้

-บริบททั่วไปของชุมชนชายแดน

-ปัญหาด้านอาชีพของชุมชนชายแดน

-ความต้องการด้านอาชีพของชุมชนชายแดน

-โอกาสของชุมชายแดนในการพัฒนาอาชีพและรายได้

3.2. การสนทนากลุ่ม แนวทางการประชุมกลุ่มย่อย ประกอบด้วย

-อาชีพเดิมของชุมชายแดน/-อาชีพปัจจุบัน/อาชีพเสริม

-อาชีพที่เหมาะสมกับชุมชนชายแดน

-กลุ่มอาชีพในชุมชน/ความหลากหลาย

-รูปแบบการพัฒนาอาชีพชุมชนชายบนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ไปพร้อมกับเก็บรวบรวมข้อมูลตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ จากข้อมูลสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม จะมีการตรวจสอบข้อมูล โดยอาศัยเทคนิคสามเส้า (Triangulation Technique) เพื่อการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากบุคคล เวลา และสถานที่ที่แตกต่างกัน และทำการเชื่อมโยงความสอดคล้องของเนื้อหายึดหลักตรรกะเทียบเคียงกับแนวคิด ทฤษฎีควบคู่กับบริบทและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากการทบทวนวรรณกรรมจากเอกสารต่างๆ เพื่อให้ได้ผลการศึกษาตรงตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้

ผลการวิจัย

1. ปัญหาและความต้องการด้านอาชีพของชุมชนชายแดน บนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและรายได้

1.1 ปัญหาตำบลบึงมะลู ซึ่งจากรวบรวมผลการศึกษาจากการเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง พบว่าปัญหาของตำบลบึงมะลู มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ด้านเศรษฐกิจพื้นที่ทำการเกษตรไม่เหมาะสมกับการปลูกพืชหลัก เช่น ข้าว ยาพารา ทำให้ส่งผลการสร้างอาชีพและรายได้ในการเลี้ยงชีพของคนในตำบล

2) ในตำบลส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุที่มีจำนวนมาก ทำให้ยากต่อการประกอบอาชีพเลี้ยงดูตนเอง ต้องรอเพียงเงินที่ลูกหลานส่งมาให้ และเบี้ยยังชีพ ทำให้ไม่พอกินพอใช้เลี้ยงตน

3) ไม่มีแหล่งน้ำขนาดใหญ่ที่ใช้ในการอุปโภคบริโภค ขาดแคลนน้ำในช่วงฤดูแล้ง

4) ราคาผลผลิตด้านการเกษตรตกต่ำ สินค้าไม่มีคุณภาพ กำหนดราคาเองไม่ได้ ไม่มีตลาดรองรับ- สินค้าล้นตลาด- ใช้ปุ๋ยเคมี สารเคมีมากเกินไป

ความต้องการด้านอาชีพของชุมชนชายแดน ตำบลมึงมะลู

1) ความต้องการส่งเสริมสัมมาชีพชุมชนระดับตำบล ครัวเรือน เพื่อเป็นอาชีพต้นแบบให้กับคนในตำบลที่เป็นรูปธรรม

2) ส่งเสริมพัฒนากลุ่มอาชีพการทำข้าเกรียบรสดี เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดรายได้เป็นการสร้างอาชีพและรายได้เสริมได้ ส่งเสริมพัฒนาอาชีพการทำข้าวแต๋น ส่งเสริมพัฒนากลุ่มอาชีพการทำกะหรี่ปั๊บ ส่งเสริมพัฒนากลุ่มอาชีพการทำน้ำพริก ส่งเสริมพัฒนากลุ่มอาชีพการทำน้ำพริก ส่งเสริมพัฒนากลุ่มอาชีพการทำขนมเปี๊ยะ ส่งเสริมพัฒนากลุ่มอาชีพผ้าไหม ส่งเสริมพัฒนากลุ่มอาชีพการทำพรหมเช็คเท้า ส่งเสริมพัฒนากลุ่มอาชีพการสานตะกร้าพลาสติก และส่งเสริมพัฒนากลุ่มอาชีพการเพาะเห็ด

1.2 ปัญหาของตำบลกันทรอม ซึ่งจากรวบรวมผลการศึกษาจากการเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง พบว่าปัญหาของตำบลกันทรอม มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ผู้สูงอายุขาดการดูแลอย่างทั่วถึง

2) มีการว่างงานขาดอาชีพเสริมในการสร้างรายได้

3) ขาดความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพเสริม

4) ชุมชนขาดอาชีพขายรายได้และหน่วยงานสนับสนุนอาชีพ

5) ขาดอาชีพที่เป็นต้นแบบในการสร้างรายได้เสริม ไม่เห็นผลเป็นรูปธรรม

ความต้องการด้านอาชีพของชุมชนชายแดน ตำบลกันทรอม

ความต้องการส่งเสริมสัมมาชีพชุมชนระดับตำบล ครัวเรือน เพื่อเป็นอาชีพต้นแบบให้กับคนในตำบลที่เป็นรูปธรรม พัฒนากลุ่มอาชีพการเพาะเลี้ยงกบในกระชัง พัฒนากลุ่มอาชีพการเพาะเลี้ยงปลาดุกในกระชัง พัฒนากลุ่มอาชีพการทำน้ำพริก พัฒนากลุ่มอาชีพการทำพรหมเช็คเท้า ซึ่งเป็นอีกอาชีพหนึ่งที่สามารถเรียนรู้ง่ายและสามารถทำได้ทุกเพศทุกวัย พัฒนากลุ่มอาชีพการเพาะเลี้ยงปลาหมอในกระชัง พัฒนากลุ่มอาชีพการเพาะเห็ด เพาะเห็ดถือว่าเป็นอาหารประจำถิ่นซึ่งในชุมชนบริโภคประจำ พัฒนากลุ่มทำอาหารโค พัฒนากลุ่มอาชีพการสานตะกร้าพลาสติก

1.3 ปัญหาของตำบลดงรัก ซึ่งจากรวบรวมผลการศึกษาจากการเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง พบว่าปัญหาของตำบลดงรัก มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ขาดเงินทุนในการประกอบอาชีพ

2) มีการว่างงานขาดอาชีพเสริมในการสร้างรายได้

3) ประชาชนขาดที่ทำกิน

4) ขาดการส่งเสริมอาชีพและแปรรูปผลผลิตการเกษตร

5) ชุมชนขาดอาชีพขายรายได้และหน่วยงานสนับสนุนอาชีพ

6) ขาดความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพเสริมต่างๆ ความต้องการด้านอาชีพของชุมชนชายแดน ตำบลดงรัก

1) แหล่งเงินทุนและหน่วยงานในการประกอบอาชีพเสริม

2) ต้องการให้ส่งเสริมอาชีพและแปรรูปผลผลิตการเกษตร

3) ต้องการให้หน่วยงานมาหนุนเสริมและต่อยอดเรื่องกลุ่มอาชีพที่ทำให้เกิดอาชีพเสริมเลี้ยงตนเองและครอบครัว กลุ่มอาชีพที่ต้องการได้แก่ กลุ่มอาชีพเลี้ยงปลาดุกในกระชัง การเพาะเห็ด การเพาะเลี้ยงปลาหมอ การเลี้ยงกบในกระชัง ซึ่งชุมชนสามารถเรียนรู้ได้ง่ายและชุมชนก็บริโภคด้วย ส่งเสริมพัฒนากลุ่มอาชีพการทำน้ำพริก พัฒนากลุ่มทำอาหารโค และจัดฝึกอบรมสัมมนาให้ความรู้และเพิ่มประสบการณ์ด้านอาชีพแก่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนมีโอกาสเลือกประกอบอาชีพตามศักยภาพและความถนัดของตน

2. รูปแบบการพัฒนาอาชีพของชุมชนชายแดน บนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและรายได้

จากข้อมูลการสัมภาษณ์ และสนทนากลุ่ม สามารถสร้างสมมติฐานโดยมีองค์ประกอบของรูปแบบ ดังนี้ ผลการวิจัยสามารถแยกปัญหาและความต้องการ นำไปสู่การพัฒนารูปแบบอาชีพชุมชนชายแดนบนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและรายได้ ดังนี้ 1) กลุ่มอาชีพชุมชนชายแดน 2) องค์ประกอบทุนชุมชน 3) ตลาด 4) กลไกและเครือข่าย 5) ปัจจัยความสำเร็จ

เนื่องจากสภาพบริบทที่ต่างกันทั้ง 3 พื้นที่ ได้แก่ ตำบลบึงมะลู อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ โดยศักยภาพของตำบลเป็นพื้นที่ที่มีการรวมกลุ่มอาชีพหลากหลาย และอาชีพด้านเกษตรโดยเฉพาะการพัฒนาอาชีพให้เกิดความยั่งยืนนั้น ต้องอาชีพเดิมของชุมชน ประกอบด้วยทุนของชุมชน ทักษะอาชีพ อาชีพที่หลากหลาย การตลาดภายในและภายนอกที่เป็นกลไกสำคัญไปสู่ความยั่งยืน รวมไปถึงเครือข่ายหรือหน่วยงานองค์ภาครัฐ เอกชนที่มาสนับสนุนให้เกิดความยั่งยืน นำไปสู่ปัจจัยแห่งความสำเร็จของกลุ่ม คือ “ความไว้เนื้อเชื่อใจ” ซึ่งเหตุผลดังกล่าว สามารถนำมาวิเคราะห์บริบททั้งอีก 2 ตำบล คือ ตำบลกันทรอม อำเภอขุนหาญ และตำบลดงรัก อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งบริบทด้านกายภาพอาจจะแตกต่างกัน แต่ลักษณะของการรวมกลุ่อาชีพที่หลากหลาย ทักษะอาชีพ ทั้ง2 ตำบล มีลักษณะคล้ายคลึงกัน ฉะนั้นตัวแบบของการพัฒนาอาชีพชุมชายแดน ซึ่งสามารถใช้ร่วมกันได้ ในลักษณะดังกล่าว

อภิปรายผล

1. ปัญหาและความต้องการด้านอาชีพของชุมชนชายแดน ผลการวิจัยพบว่า ปัญาหาและความต้องการของพื้นชุมชนชายแดน ได้แก่ 1) ตำบลบึงมะลู อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศีรสะเกษ 2) ตำบลดงรัก อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ 3) ตำบลกันทรอม อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ปัญหาและความต้องการ ของ 3 พื้นที่ส่วนใหญ่ ขาดอาชีพเสริม ขาดองค์ความรู้ ขาดวัสดุ ขาดทุนสนับสนุน และเรื่องของต้นทุนการผลิต ปัจจัยการผลิตปุ๋ย วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ นั้น ราคาสูงขึ้น ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนเป็นอย่างมาก ประชาชนส่วนใหญ่ในปัจจุบันเป็นผู้สูงอายุที่มีจำนวนมาก ทำให้ยากต่อการประกอบอาชีพเลี้ยงดูตนเอง ต้องรอเพียงเงินที่ลูกหลานส่งมาให้ และเบี้ยยังชีพ ทำให้ไม่พอกินพอใช้เลี้ยงตน

เหตุผลที่เป็นเช่น ด้วยเหตุที่ว่าความใกล้ของบริบทชุมน สภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม วัฒนาธรรม ความเชื่อ ภาษา กลุ่มชาติพันธุ์ วิถีชีวิตของชุมชนชายแดน ดังนั้นปัญหาและความต้องการของพื้นที่ จึงคล้ายคลึงกัน ความต้องการในการเลือกอาชีพเพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน จึงเป็นลักษณะของอาชีพพื้นถิ่น อัตลักษณ์ของชุมชน และวัสดุหาง่าย ราคาไม่แพง ทำเองได้ และทุกคนมีทักษะพื้นเกี่ยวกับอาชีพเหล่านั้นอยู่แล้ว จึงทำให้ลักษณะของอาชีพทั้ง 3 ตำบล จึงมีลักษณะเหมือนกันพอสมควร สอดคล้องกับงานวิจัย (ภัทรพล สุวรรณโฉม และคณะ, 2560) ได้ศึกษารูปแบบการส่งเสริมอาชีพจากอัตลักษณ์ชุมชน พื้นที่ชายแดนไทย-เมียนมา ด่านบ้านพุน้ำร้อน กาญจนบุรี เพื่อพัฒนาและยืนยันความเหมาะสมรูปแบบการส่งเสริมอาชีพ จากอัตลักษณ์ชุมชน พื้นที่ชายแดนไทย-เมียนมา ด่านบ้านพุน้ำร้อน กาญจนบุรีโดยแบ่งงานเป็น 3 ระยะ ระยะแรกเริ่มด้วยศึกษาอัตลักษณ์จากข้อมูลเอกสารงานวิจัย และใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มเป้าหมายคือผู้นำชุมชน ตัวแทนชาวบ้าน ผู้นำทางศาสนา บุคลสำคัญของชุมชน โดยเก็บข้อมูลด้วยเทคนิค snow ball นำอัตลักษณ์ที่ได้ไปพัฒนาสร้างตัวอย่างผลิตภัณฑ์ และประเมินคุณภาพของผลิตภัณฑ์ ระยะที่สองพัฒนารูปแบบการส่งเสริมอาชีพ จากอัตลักษณ์ชุมชน พื้นที่ชายแดนไทย-เมียนมา ด่านบ้านพุน้ำร้อน กาญจนบุรีด้วยการหาวิธีปฏิบัติการที่ดีจากกลุ่มอาชีพที่ทำกิจการที่คล้ายกัน โดยนำมาวิเคราะห์ความเชื่อมโยงและสร้างรูปแบบการส่งเสริมอาชีพ จากอัตลักษณ์ชุมชนฯ

2. รูปแบบการพัฒนาอาชีพของชุมชนชายแดน บนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและรายได้ ผลการวิจัยพบว่า สามารถสร้างสมมติฐานโดยมีองค์ประกอบของรูปแบบ ดังนี้ ผลการวิจัยสามารถแยกปัญหาและความต้องการ นำไปสู่การพัฒนารูปแบบอาชีพชุมชนชายแดนบนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและรายได้ ได้แก่ รูปแบบการพัฒนาอาชีพชุมชนชายแดนบนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อยกระดับและรายได้

ของชุมชายแดนนั้น ต้องอาศัยความไว้เนื้อเชื่อใจ การแบ่งปัน การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และกระบวนการมีส่วนร่วม ทำกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เหตุผลที่เป็นเช่นนี้ เนื่องจากว่ารูปแบบการพัฒนาอาชีพชุมชายแดน ต้องมองไปที่อัตลักษณ์พื้นถิ่น หรือสิ่งที่ชุมชนมีทรัพยากรรองรับ และเป็นไปตามความต้องการของชุมชน มองไปที่ตลาดภายในก่อน ขายให้คนภายในชุมชน แล้วค่อยขยายตลาดไปสู่ภายนอก วัตถุดิบส่วนใหญ่จะมาจากท้องถิ่นที่สามารถหาได้ ราคาถูก และที่สำคัญกลไกของเครือข่าย หน่วยงานราชาการ องคกร์ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา ที่ช่วยสนับสนุน เติมองค์ความรู้ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ที่สำคัญปัจจัยความสำเร็จของการรวมกลุ่มอาชีพ คือ ความไว้เนื้อเชื่อใจ แบ่งปัน/เอื้อเฟื้อ และชุมชนมีส่วนร่วม จะทำให้กลุ่มอาชีพเกิดความยั่งยืน และสามารถพึ่งตนเองได้ สอดคล้องกับงานวิจัย (ภัทรพล สุวรรณโฉม และคณะ, 2560) ได้ศึกษารูปแบบการส่งเสริมอาชีพจากอัตลักษณ์ชุมชน พื้นที่ชายแดนไทย-เมียนมา ด่านบ้านพุน้ำร้อน กาญจนบุรี คือการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมอาชีพ จากอัตลักษณ์ชุมชน พื้นที่ชายแดนไทย-เมียนมา ด่านบ้านพุน้ำร้อน กาญจนบุรีด้วยการหาวิธีปฏิบัติการที่ดีจากกลุ่มอาชีพที่ทำกิจการที่คล้ายกัน โดยนำมาวิเคราะห์ความเชื่อมโยงและสร้างรูปแบบการส่งเสริมอาชีพ จากอัตลักษณ์ชุมชนฯ ขึ้น ส่วนระยะที่สามจัดสนทนากลุ่มเพื่อยืนยันความเหมาะสมของรูปแบบฯ

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การพัฒนารูปแบบอาชีพชุมชนชายแดนบนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและรายได้ สิ่งที่ค้นพบ จากการวิจัยนี้ รูปแบบการพัฒนาอาชีพชุมชนชายแดนนั้นอาศัย ความไว้เนื้อเชื่อใจ การรวมกลุ่ม การแบ่งปัน ความเสียสละ การไม่เอารัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน การมีส่วนร่วม คือ กระบวนการสำคัญที่ทำให้กลุ่มอาชีพชุมชายแดนเกิดความเข้มแข็ง ด้วยจุดเด่นความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลายและอาชีพของชุมชนชายแดนที่สามารถอาชีพ สร้างรายได้ เป็นอาชีพที่รวมกลุ่มเกิดขึ้นแล้ว มีวัสดุในท้องถิ่น สามารถปลูกเอง และนำผลผลิตเหล่านั้นมาแปรรูป และขายสร้างมูลค่า ทำให้ลดต้นทุนการผลิตได้มาก และที่สำคัญการขับเคลื่อนกลุ่มอาชีพชุมชนชายเกิดจาก กลไกของเครือข่าย หน่วยงานราชาการ องคกร์ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา ที่ช่วยสนับสนุนเติมองค์ความรู้ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน และที่สำคัญปัจจัยความสำเร็จของการรวมกลุ่มอาชีพชุมชนชายแดน คือ ความไว้เนื้อเชื่อใจ แบ่งปัน/เอื้อเฟื้อ และชุมชนมีส่วนร่วม จะทำให้กลุ่มอาชีพเกิดความยั่งยืน และสามารถพึ่งตนเองได้

เอกสารอ้างอิง

กรมพัฒนาชุมชน (2560*). แนวทางการจัดตั้งกลุ่มและพัฒนาอาชีพ. สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็ง กรมพัฒนาชุมชน กลุ่มส่งเสริมสัมมาชีพชุมชน.*

ภัทรพล สุวรรณโฉม. (2560). *รูปแบบการส่งเสริมอาชีพ จากอัตลักษณ์ชุมชน พื้นที่ชายแดนไทย-เมียนมา ด่านบ้านพุน้ำร้อน กาญจนบุรี.* วารสารวิชาการอุตสาหกรรมศึกษา. ปีที่ 11 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2560.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (2555-2559).*

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560 – 2564*